

Kültürel Miras Aktarıcısı Posta Pullarını Ulusal Kimlik Bağlamında Okumak

Arş. Gör. Dr. Pınar KASAPOĞLU AKYOL
Ankara Üniversitesi- Halkbilim Bölümü
e-mail: pkasapoglu@ankara.edu.tr

Özet

Haberleşme insanlık tarihinde her zaman önemli bir ihtiyaç olmuştur. İlk çağlardan günümüze kadar teknolojinin de etkisiyle posta, telefon, telgraf gibi iletişim alanları gelişim göstermiştir. Yazının bulunmasından sonra başlayan posta hizmetleri zamanla kurumlaşma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu kurumlar bünyesinde haberleşmenin belli bir ücret karşılığında yapılması gerekliliği posta pullarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Dünyadaki filateli tarihinin ilk posta pulu 1 Mayıs 1840'ta, İngiltere'de basılmış ve 1863 yılında da Osmanlı Devleti, ilk posta pulunu basmıştır. İletişim tarihine bakıldığında, pulların ilk işlevinin posta ücretinin göndericiden işlem öncesi tahsil edilmesi olarak görülmektedir. Fakat zaman içerisinde posta pulları daha büyük bir görev yüklenerek ülkelerin sanat ve kültürlerini dünyaya tanıtmaya işlevini üstlenmiştir. Bayrak ve paradan sonra bir devletin bağımsızlığının en önemli sembollerinden biri olarak kabul gören posta pulları, taşıdığı görsel mesajlarla ülke sınırlarını aşarak uluslar arası platformda bir ulusun kimlik kartı olarak görülmektedir. Pulların üzerinde kullanılan görseller sayesinde insanlar, ülkelerin tarihleri, coğrafyaları, ekonomileri, doğal güzellikleri, sosyal hayatları, ünlü kişileri, somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarını görme ve öğrenme imkânı elde etmektedirler. Kısacası, pullar adını taşıdığı ülkenin tarihsel ve kültürel yansımalarını sağlayan uluslararası tanıtım sembolleridir denilebilir. Bu bildiride, posta pullarının tarihsel gelişimi ve zamanla değişen işlevleri üzerinde durulacaktır. Ankara'da bulunan Pul Müzesi arşivi, çeşitli filatelistlerin dijital arşivleri ve sosyal medya görsel birikimlerinden yararlanılarak farklı ülkelerde basılan posta pulları incelenmeye ve ulusal kimlik sembolleri olarak kullanılan kültürel miras unsurları karşılaştırılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Posta pulları, filateli, filatelist, kültürel miras unsurları, ulusal kimlik

Giriş

*“Bir kâğıt parçası zannetmeyin beni...
Usta ellerde sabırla işlenip hayat bulur ruhum...
Bir zarfın köşesinde başlar tarihe yolculuğum...
Bazen hüznü, bazen neşeyi taşısa da mektuplar,
Ben geçtiğim her duraktan yeni anlamlar toplar dururum...
Ne zaman ki beni özenle saklayacak bir el bulsam,
Bütün değerlerim ve güzelliğimle ona teslim olurum...
Ben bir posta puluyum...”*

Haberleşme insanlık tarihinde her zaman önemli bir ihtiyaç olmuştur. Yazının icadından önce haberleşme, insanların yaşadıkları çevreye ve şartlara göre şekillenerek davul, ses, duman, ıslık, resim ile sağlanmıştır. M.Ö 3200 yılında yazının icat edilmesi ile farklı bir gelişim göstermeye başlamış olsa da, genel olarak haberleşme 19. yüzyılın sonuna kadar temel olarak askeri amaçlarla kullanılmıştır. Önceki yüzyılda meydana gelen reform hareketlerinin de etkisiyle bireysel haklar gelişmiş, haberleşme ihtiyacında da gelişim ve değişim meydana gelmiştir. Sanayi devrimi sonrasında “ulus devlet” modellerinin yaygınlaşması ve feodalizmin yerini burjuvaziye bırakmasından sonra postacılık hizmetlerinde de büyük ilerlemeler olmuştur. Teknolojik gelişmelerle birlikte bireyler mektup, telgraf ve telefon hizmetlerini kullanmaya başlamışlardır. Yazının bulunmasından sonra başlayan posta hizmetleri zamanla kurumlaşma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu kurumlar bünyesinde haberleşmenin belli bir ücret karşılığında yapılması gerekliliği posta pullarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Güven Bezaz, 2007).

Bu ihtiyaç doğrultusunda dünyada ilk pul 1840 yılında posta ücretlerinin göndericiden tahsili amacıyla İngiltere’de çıkarılmıştır. O dönemin posta bakanı olan Sir Rowland Hill, 1837 yılında yazdığı “Posta Reformu: Önemi ve Uygulanabilirliği” adlı kitabında posta ücretlerinin alıcı yerine gönderici tarafından ödenmesini savunmuş ve belirli bir ağırlık karşılığında, İngiltere içinde 1 Penny olarak belirlenen bir sabit ücret alınmasını ve bedelin gönderenden tahsil edildiğini belirten bir kâğıdın gönderi üzerine yapıştırılmasını önermiştir. Öneri İngiltere’de parlamentoda kabul edilmiş, alınan bedeli simgeleyen posta pulunun kullanımına karar verilmiştir. Dünyada *Black Penny* olarak anılan bu ilk pulun üzerinde, Kraliçe Victoria’nın profilden bir portresi bulunmaktadır. (Frewer 2002, Thompson 1995, Kunze 1943, Yazıcı 2010; Güven Bezaz, 2007). Çıkarılan posta pulları sayesinde

Akdeniz Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
III. Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Sempozyumu

halkın ve hazinenin zarar görmesi engellenerek posta pulları makbuz yerine bir işlev kazanarak kullanılmaya başlanmıştır (Frewer, 2002:2; Düzenli ve Kavuran: 2004:192; Yazıcı, 2014:178).

İlk Türk pulu ise 1 Ocak 1863 tarihinde tedavüle çıkarılmış ve 13 Ocak 1863'te Sultan Abdülaziz fermanıyla kullanılmaya başlamıştır. Dikdörtgen şeklinde ve dantelsiz olarak çıkarılan ilk pul üzerinde Sultan Abdülaziz'in tuğrasına yer verilmiş ve bu pullara "Tuğralı Pullar" adı verilmiştir (Düzenli ve Kavuran, 2010). Bu pullar ince sigara kâğıdı üzerine Darphane-i Amire'de taş baskı tekniğiyle, beyaz üzerine siyah olarak basılmış ve sonra aniline boyaya batırılmış süngerle boyanmışlardır. Tuğra ve desenler Sikkezenbaşı Abdülfettah Efendi tarafından çizilmiş, Ensercioğlu Agop tarafından basımı gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de ise Cumhuriyetin ilanı ile birlikte 1923 yılının ekim ayında ay ve yıldızdan oluşan ilk posta pulu basılmıştır (<http://www.pttpulmuzesi.org.tr/CategoryDetail.aspx?CID=45>, Erişim tarihi: 18.07.2017).

Resim 1-3. Black Penny (1840), İlk Osmanlı Pulu (1863) ve İlk Türk Pulu (1923)

Posta hizmetlerinde kurumlaşma Türkiye'de şu şekilde gerçekleşmiştir:

"23 Ekim 1840 tarihinde Sultan Abdülmecit tarafından kurulan ve ilk postane İstanbul'da yeni cami avlusunda Postane-i Amire adı ile açılan ve yalnız posta hizmetlerini yürütmekle görevli olan kurum, 1843 yılında telgrafın icadından 11 yıl sonra da telgraf hizmetine başlamış ve 1855 yılında ise telgraf müdürlüğü kurulmuştur. Zamanla telgraf ve telefon hizmetlerinin birleşmesiyle PTT adını almış ve 1939 yılında Ulaştırma Bakanlığına bağlanmıştır" (Güven Bezaz, 2007: 9).

Pulların uluslararası standartlarda çıkarılması ve posta hizmetlerindeki düzenlemeler için 1874'te kurulan ve Türkiye'nin de bu organizasyonun kurucuları arasında yer aldığı *Universal Postal Union (UPU)* ve Avrupa ülkeleri arasındaki posta

işlemlerini düzenlemek üzere kurulan ve Türkiye'nin de 1959'da dâhil olduğu *EUROPA CEPT* uluslararası platformda ortak konulu pulların çıkarılmasında çalışmalarını sürdürmektedir (Anameriç ve Rukancı, 2015).

Pul, Filateli, Filatelist Nedir?

Pul kelimesi genel olarak dilimizde posta pulu yerine kullanılmaktadır. Pul, Posta İşletmeleri aracılığı ile gönderilen mektup, davetiye ve paketlerin üzerlerine yapıştırılan, posta hizmetlerinin karşılığında alınan ücret anlamına gelmektedir (Say, 1987: 17-18). Bir başka tanımda,

“Pul, ön yüzeyi çeşitli renklerle basılmış resim, şekil ve motiflerden oluşan arka yüzeyi özel bir zamlı kaplı, etrafında dantel denilen tırnakları olan bazen dantelsizde olabilen genellikle dikdörtgen, kare, yuvarlak az da olsa üçgen bazen de değişik şekillerde ve farklı ebatlarda olan postada para yerine sürümü bulunan değerli bir kâğıttır” şeklinde karşımıza çıkar (Evren Pul Evi, 1983: 6).

Ülkelerde pulların toplanması, koleksiyon haline getirilmesi fikrinin doğuşu ile birlikte koleksiyonlar yavaş yavaş oluşmaya başlamış, kişiler kendi ülkelerinde çıkan pulları toplamaya başlamıştır. 1865 yılında, Fransız koleksiyoncu Georges Herpin, *Posta Pulları Koleksiyonerleri* adlı dergide ilk kez bu hobi dalına isim *filateli* adını vermiştir. Eski Yunanca kökenli "philos" (sevgi) ve "atelia" (pullama) sözcüklerinin bir araya getirilmesi ile Herpin tarafından türetilmiş olan filateli kelimesi zaman içinde tüm dünyada kabul görmeye başlamıştır (İng. philately, Fr. philatélie) ve günümüzde de pul koleksiyonculuğu için bu terim kullanılmaktadır. *Filatelist* (İng. philatelist, Fr. philatéliste) kelimesi ise filateli ile bilinçli ilgilenen kimselere verilen isimdir (Güven Bezaz, 2007; <http://www.pttpulmuzesi.org.tr/PageDetail.aspx?PID=5>, Erişim tarihi: 18.07.2017).

Posta Pulları: Ulusal Kimlik Kartları

Filateli dünyasında posta pulları sürekli posta pulları, anma pulları, artılı pullar ve resmi posta pulları olmak üzere çeşitlilik gösterirler. Kullanım yerleri ve amaçları farklı olan bu pullar şu şekilde tanımlanırlar:

- “ a) Sürekli posta pulları: Özel ve tüzel kişiler tarafından postaya verilen mektup postası gönderi ücretlerinin ödenmesinde kullanılmak üzere bastırılan pullardır.
- b) Anma pulları: Geçmişteki bir olayı, bir tarihi, turistik yerleri bilge kişiyi, belli günleri anmak için, o olay, gün ve kişileri anımsatan tasarımlarla basılan

Akdeniz Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
III. Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Sempozyumu

pullardır. Baskı adedi azdır, posta işletmeleri tarafından belli sürelerde satışa sunulmaktadırlar.

- c) Resmi posta pulları: Genel bütçeye giren dairelere, katma ve özel bütçeli dairelerin, belediyelerin ve bunlara bağlı idare ve kurumların postaya verdikleri her türlü posta gönderilerinin posta ücretlerinin ödenmesinde kullanılmak üzere 5584 sayılı Posta kanununun 21. Maddesi gereğince bastırılan pullara denir.
- d) Artılı Pullar: Anma pulu içinde yer alır. Anma pullarının nominal değerlerinin altında ilave ek bir değer ile özel kanuna göre bastırılan pullardır. Posta ücretlerinin alınmasında kullanılmak ve ücretlere ek bir değer taşımak üzere, özel kanuna göre bastırılan pullardır” (Düzenli ve Kavuran 2004:197-198).

Devletlerin politikası, posta pullarının içeriklerinin nasıl olacağını belirleyici en temel unsurdur (McQueen,1988). Pullarla verilecek mesaj ve bu mesajın verilmesinde kullanılan kişi, olay ve nesneler, iktidarın bakış açısı doğrultusunda şekillendirilmektedir.

Posta pulları devletlerin posta idareleri tarafından ve devlet adına basılmaları nedeniyle tıpkı bayrak, marş, para gibi bir ülkeyi temsil eden egemenlik ve bağımsızlık sembollerinden biri olarak sayılırlar. Pullar devletçe basılan ve kabul edilen “değerli kâğıt statüsü”ndedir (Say 1987). Bu nedenle, “Pul bağımsızlıktır, uluslararası bir senettir” şeklinde bir söylemde bulunan Say, pulun bir ülkenin yaşam tarzındaki önemine değinmektedir (Aktaran Düzenli ve Kavuran 2004: 189).

Özellikle anma pulları, devlet politikasını yansıtan ve uluslararası platformda ülkenin ulusal kimliğini temsil eden pullardır. Anma pullarındaki en önemli unsur, “millîlik”tir. Her ülke kendi halk kültürünü ve zenginliklerini araştırmak tanıtmak ve yaşatmak için her yıl birçok bilimsel toplantı, yayın, şenlik v.s. gibi kültürel etkinlikler yapmaktadır. Bu amaçla her yıl, her ülkede folklor konulu yüzlerce pul tasarlanmakta ve basılmaktadır (Güven Bezaz, 2007).

Anma pullarında kullanılan simgeler aracılığıyla verilmek istenen mesajlar ön plana çıkarılır. Propaganda yapmak, bürokratik bir mesaj vermek, siyasal bir anlatımda bulunmak bu pulların temel amaçları arasındadır (Düzenli ve Kavuran 2005; Dobson 2002, Rowley 2002; Wood-Donnelly 2017; McQueen 1988; Aktulum 2013). “Pul kullanımı bir ulusu, kimi değerlerini, ideallerini yaymanın en kestirme yoludur” diyen Aktulum, Jean-Paul Durand’ın pulların propagandacılık yönüyle ilgili sözlerini şu şekilde aktarır:

Akdeniz Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü

III. Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Sempozyumu

“Pullar bir ülkenin kendi konusunda yaymak istediği imgeleri yansıtır, çünkü her pulun arkasında güçlü propagandacılar bulunmaktadır. İşlenen konulara ve kullanılan simgelere göre bir ülkenin içinde bulunduğu ideolojik akımlar konusunda bir fikir edinilebilmektedir” (2013: 154).

Devlet politikalarının etkisinin en fazla görüldüğü pullar olan anma pullarının basılma gerekçeleri Gyo⁻ zaisei Kenkyu⁻ Guru⁻ pu (1998) tarafından da şu şekilde izah edilmektedir:

- “Ulusal olayları ve önemli durumları vurgulanmak,
- Milletlerin birbirlerini anlamalarını sağlamak ve uluslararası dostluğa katkıda bulunmak,
- Doğal, kültürel ve ticari temaların tanıtımını ve sunumunu yapmak,
- Bilim ve kültür alanlarına katkıda bulunan millete mal olmuş kişileri hatırlatmak,
- Ulusal ve uluslararası kampanyalara katılımı sağlamak,
- Ulus için önemli olan tarihsel olayları hatırlatmaktır” (Aktaran Dobson, 2002: 26).

Ulusal kimlik görevini üstelenen, ait olduğu ülkeyi gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında temsil eden posta pulları incelendiğinde konu seçimi bakımından evrensel olarak benzerliklerin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Pullar, basıldıkları ilk dönemlerden başlamak üzere, günümüze kadar içerisinde tarihsel semboller ve olayların olduğu, gerek basıldığı ülkeye ait, gerekse evrensel olarak kabul görmüş yazarların, politikacıların, bilim insanlarının, medyatik kişiliklerin, sanatçıların, somut ve somut olmayan kültürel miras unsurların, mimari eserlerin, milli kimlik unsurlarının, spor müsabakaların, turizmin, ekonomik olayların, bitkilerin ve hayvanların yer aldığı, kısaca “kültür”ü konu alan her şeyin anlatıldığı çok geniş bir konu çeşitliliğine sahiptirler.

Araştırmacı tarafından özellikle “kültür varlıkları” alanına ağırlık verilmişse de Pul Müzesi’nde Türk Pulları 7 farklı konuda temalara ayrılarak sergilenmektedir: 1. Atatürk, 2. Doğa, 3. Spor, 4. Taşıt, 5. Kültür Varlıklarımız, 6. Turizm ve 7. Tarih¹.

Pullarda en fazla kullanılan konulardan biri de turizmdir. Ait olduğu ülkeye ait turistik özellikte olduğu düşünülen şehirler, bölgeler, müzeler, tarihi eserler pullarda ülkeyi uluslararası platformda tanıtmak için kullanılır. Türkiye’de turizm

¹Araştırmacı tarafından hem dijital ortamda bulunan pullar, hem de Ankara’da bulunan PTT Pul müzesindeki pullar incelenerek bildiri metni hazırlanmıştır. Bildiride kullanılan bazı görseller ve bazı bilgiler de Pul Müzesi’nde görev alan kişilerle yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

Akdeniz Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
III. Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Sempozyumu

konusunda pulların kullanımıyla ilgili Karakan, Alkan, Gündoğan ve Giritlioğlu (2016) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre:

“Yapılan incelemeler sonucunda PTT'nin yayınlamış olduğu pullarda kullandığı temalar arasında en fazla kullanılanlar yıldönümü, kutlama, önemli gün ve haftalar (%17.10), Türk kültür ve sanatı (12.10), tarihi yapılar ve eserler (10.49) ve ulusal - uluslararası organizasyon ve spor organizasyonları temaları (%10.14) tespit edilmiştir. Buna karşın PTT'nin turizm konulu posta pulları, en az kullanılan temalardan birisi olduğu yapılan bu araştırma kapsamında ortaya konulmuştur” (s.2).

Turizm açısından pullar ele alındığında da yapılan araştırmalarda benzer konulara değinildiği ve benzer kullanımların olduğu ortaya çıkmaktadır. Yeni Zelanda, Nebraska, Finlandiya, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Rusya, Kore’de de Türkiye’de ve Türkî Cumhuriyetlerde olduğu gibi pulların bu yönüne de gönderme yapılmıştır (Frewer 2002; Dove, 2016; Dannen and Masich, 2016; Karakan, Alkan, Gündoğan ve Giritlioğlu 2016; Jackson 2016; Jonsson, 2005; Yazıcı, 2016; Wood-Donnelly, 2017).

Pulların Gizli İşlevleri

Pullar, propaganda yapma, bir mesaj iletme işlevlerinin haricinde bir de ülkelerin sanat ve kültürlerini dünyaya tanıtmaya işlevini üstlenmişlerdir. Posta pulu, bir ülkenin şehirlerini, endüstrisini, halkını ve yaşam tarzını çeşitlendirmek zorunda olduğundan o ülkenin çok önemli bir yansıması olarak kabul edilir. Ait olduğu ülkenin “sessiz ulakları” (Wood-Donnelly 2017: 239), “elçileri ve taşıyıcıları” (Aktulum 2013: 153) olarak kabul edilen posta pulları, bir ülkenin maddi ve manevi tüm değerlerini yansıtır.

Pulların ele alınıp incelendiği bir alan da grafik tasarım alanıdır. Grafik tasarım literatüründe pullar, yayımlandığı ülkenin sanat anlayışını, kültürel özelliklerini, sosyal yaşamını, üzerinde taşıyan bir grafik tasarım ürünü olarak geçmektedir. Pul tasarımı, “görsel bir iletişim sanatı” olarak kabul edilmektedir. Pul tasarımının birinci işlevi de bir mesaj iletme (Düzenli ve Kavuran, 2004). Ülkelerin diğer ülkelere vermek istediği bir mesajı, konuyu, olayı ya da hizmeti tanıtan pulların tasarım aşamasında üzerinde genel olarak 4 husus yer almalıdır: 1- Ülke adı, 2- Nominal değeri, 3- Görsel tasarım, 4- Emisyon yılı. Ülke adının pul üzerine yazılması konusunda istisnai bir durum bulunmaktadır. İlk pul kullanımını resmi olarak İngiltere başlattığı için sadece İngiltere pullarında ülke ismi

kullanılmamaktadır (Anameriç ve Rukancı, 2015: 30). Bunun yanı sıra bazı pullarda, her pulda bulunmayan ve standart olmayan gizli işaretler de bulunabilir (Anameriç ve Rukancı, 2011: 13-14).

Bu gizli işaretler “subliminal mesajlar” da içerebilmektedir. Subliminal mesaj veya bilinçaltı mesaj, “... başka bir objenin içine gömülü olan bir işaret ya da mesajdır ve normal insan algısı limitlerinin altında kalmak, o anda fark edilmemek üzere tasarlanmıştır. Subliminal mesajlar insanın bilinçli dikkati tarafından fark edilmezler ancak bu mesajlar insanın bilinçaltısını etkiledikleri ileri sürülmektedir” diye aktaran Kubilay Aktulum, posta pullarını göstergebilimsel açıdan okuyan Andacht’ın çıkarımlarından yola çıkarak Türk pullarından bazı örnekleri ele alıp bu pulları yorumbilimsel ve göstergebilimsel açıdan incelenmiştir (2013). Düzenli ve Kavuran da makalelerinde, pullarla verilmeye çalışılan mesajlar üzerinde durmuş ve pul tasarımı açısından konuya farklı bir bakış açısıyla yaklaşmışlardır:

“Bütün iletişim araçları gibi pul tasarımları da bireyleri cezp etmeye, sürekli olarak onları kendi mesaj alanları içine çekmeye çalışır. Birçok mesaj arasında sadece birini seçecek olan izleyiciyi ayartmak için oldukça zorlu bir mücadele içine girer. Çünkü hiçbir izleyici, aynı anda bütün mesajları algılayabilme yetisine sahip değildir. Mesajların bir bölümü kabul edilirken, diğer bir bölümü ise reddedilmeye mahkûmdur. Tasarım duygusundan yoksun ve kötü bir biçimde sunulan birçok mesaj, hedefine ulaşmadan yok olup gider. Mesajlar doğru ve çekici sunulmadıkları takdirde doğrudan bir ilişki kuramaz kolaylıkla hedeflerini şaşırabilirler. Zayıf bir içerik ya da doğru seçilmemiş yazı karakterleri ya da renkler yüzünden izleyici konuya olan ilgisini çabucak yitirebilir” (Düzenli ve Kavuran 2005:198-199).

Posta pulları, hem dönemin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel durumlarının hem de geçmiş algısının anlaşılması açısından bilgi kaynağı olabilecek özelliklere sahiptirler (Dobson 2002; Yazıcı 2014). Pul yayınlandığı dönem ve yere ait mesajlar içeren tarihsel bir bilgi kaynağıdır (Demir 1998; Raento & Brunn, 2008). Pulların bu özelliğinden dolayı “eğitim” alanında da kullanılabilen eğitim materyallerinden biri haline gelmiştir. Pullar tarihsel bir bakış açısıyla görsel bilgi kaynağı olarak incelendiğinde pulun basıldığı döneme ait bilgi edinmek mümkündür. Gerek pulun basımıyla ilgili teknik detaylar (kullanılan materyaller, baskı teknikleri, teknolojileri vs.), gerekse konu olarak seçilen olaylar, kişiler ya da mekânlar öğrencilere somut olarak sunulabilecek önemli tarihsel kaynaklardan biridir. Bu yüzden ki pullara “ülkelerin kütüphaneleri” (Anameriç, 2006) gözüyle de bakılmaktadır. Özellikle sosyal bilgiler, tarih ve dil eğitimleri açısından sınıfta kullanılabilecek temel görsel

materyallerden biri olarak kullanıldığı görülmektedir (Anameriç ve Rukancı, 2011; Anameriç ve Rukancı, 2015; Kunze, 1943; Kirman and Jackson, 2000; Neussel and Ciconga,1992; Neussel, F. 2007; Osmond and Phillips, 2011; Yazıcı, 2010; Yazıcı 2014; Aktulum 2013).

Bu bildiride pulun tarihçesine ve işlevlerine değindikten sonra “ulusal kimlik” olarak görülebilecek sembollerin neler olduğu, ülkelerde tarafından özellikle hangi konuların seçildiği araştırılmaya çalışılmış ve elde edilen pullar şu başlıklar altında sınıflandırılarak incelenmiştir:

- Geleneksel kostümler
 - Geleneksel kadın başlıkları
- Sözlü Anlatılar
 - Masallar
 - Efsaneler
 - Fabllar
 - Fıkralar
- Halk dansları
- Geleneksel müzik aletleri
- Geleneksel mutfak
- Geleneksel el sanatları
- Geleneksel çocuk oyunları

İnternet aracılığıyla ulaşılan dijital pul koleksiyonlarından, bilimsel literatürden ve Ankara’da bulunan Pul Müzesi arşivinden yararlanılarak incelenen posta pullarına ulaşılmıştır. Sınıflandırma yapılırken öncelikle Türkiye örnekleri üzerinde durulmuş daha sonra ülke ya da konu sınırlandırması yapılmaksızın diğer ülkelerdeki benzer çalışmalar saptanmaya çalışılmıştır. Bazı başlıklar altında yalnızca Türkiye örnekleri bulunurken, bazı başlıklar altında birden fazla ülke örneğine rastlanmıştır².

² Araştırmacının elinde bulunan pul örnekleri oldukça zengin bir arşiv oluşturmaktadır. Fakat maalesef bu bildiri metninde bu örneklerin her birini gösterme şansı bulunmamaktadır. Sözlü bildiri sırasında olabildiğince fazla görsel örneğe yer verilerek sunum gerçekleştirilmiştir. Burada da okuyucuya bir fikir vermesi adına yalnızca birkaç pul örneği verilebilmiştir.

Geleneksel Kostümler

Resim 4-6. Türkiye, Bulgaristan ve Irak

Geleneksel Kadın Başlıkları

Resim 7-9. Türkiye³, Ukrayna ve Afrika

³ Pınar Olgaç tarafından resmedilmiş “Türk Kadın Başlıkları”nın detaylı bir şekilde incelendiği, H. Nurgül Begiç ve Gülûzar Çelebilik tarafından yazılmış makalede daha fazla görsele ulaşmak mümkündür. Daha detaylı bilgi için bkz. (Begiç, H. Nurgül ve Çelebilik, Gülûzar (2016). Kültürel Zenginliklerimizin Posta Pullarıyla Tanıtılmasına Dair Bir Çalışma; Pul Sanatçısı Pınar Olgaç’ın “Türk Kadın Başlıkları, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (12), s.1-10).

Sözlü Anlatılar:

Masallar

Resim 10-12. Türkiye (1991 Türk Çocuk Masalları (Keloğlan - Açıl Sofram Açıl))

Resim 13-17. Türkiye (1975 Dede Korkut Masalları), Azerbaycan⁴

⁴ Destan devrinden halk hikâyesi devrine geçiş sürecinde yazılmış olan Dede Korkut Hikâyeleri, Türkiye’de masal anlatı türü olarak algılanmış ve bu şekilde basılmıştır. Azerbaycan da ise bir anlatı türü adı kullanılmadan yalnızca adı kullanılmıştır. Kubilay Yazıcı tarafından yazılan “Yeni Türk Devletlerinin Posta Pullarında Türk Kimliği ve Kültürü” adlı makalede ‘Destanlar ve Halk Hikâyeleri’ başlığı altında sınıflandırılmıştır.

Resim 18-22. Almanya (Kırmızı Başlıklı Kız, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Hansel ve Gretel, Uyuyan Güz, 7 Kuzu ve Kurt)

Resim 23-25. Amerika Birleşik Devletleri (Alice Harikalar Diyarında), Japonya (Pinokyo), Polonya (Çizmeli Kedi)

Detaylı bilgi için bkz. Yazıcı, K. (2016). Yeni Türk Devletlerinin Posta Pullarında Türk Kimliği ve Kültürü, *bilig*, Bahar 2016 / Sayı 77, s.83-108.

Akdeniz Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
III. Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Sempozyumu

Resim 26-28. Rapunzel (Beliz), Fareli Köyün Kavalcısı (Avusturya), Bremen Mızıkacıları (Almanya)

Efsaneler

Resim 29-31. 1992 Anadolu Efsaneleri (Anadolu), (Türkiye)

Fabllar

Resim 32-33. Karga ile Tilki ve Kaplumbağa ile Tavşan (Macaristan)

Fıkralar

Resim 34-36. Türkiye (1976 Nasreddin Hoca Anma Serisi)

Halk Dansları

Resim 37-39. Türkiye, Kore, Çin

Geleneksel Müzik Aletleri

Resim 38-40. Türkiye, Kore ve Azerbaycan

Akdeniz Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
III. Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Sempozyumu

Geleneksel Mutfak

Resim 41-43. Türkiye

Geleneksel El Sanatları

Resim 44-46. Türkiye, Libya ve Türkmenistan

Geleneksel Çocuk Oyunları

Resim 47-48. Türkiye

Sonuç

İletişim tarihine bakıldığında, pulların ilk işlevinin posta ücretinin göndericiden işlem öncesi tahsil edilmesi olarak görülmektedir. Fakat zaman içerisinde posta pulları daha büyük bir görev yüklenerek ülkelerin sanat ve kültürlerini dünyaya tanıtmaya, propaganda yapmaya, siyasal mesajlar verme işlevlerini üstlenmiştir. Bu nedenle ülkeler, ulusal ve uluslararası platformda, kendi posta işletmeleri ve diğer kurumların katkılarıyla öne çıkan değerlerini, başarılarını, önemli şahsiyetlerini, ulusal-uluslararası kültürel, bilimsel ve sportif organizasyonlarını ve dikkat çekilmesi gereken ortak değerlerini kendilerine konu olarak seçmektedirler. Bayrak ve paradan sonra bir devletin bağımsızlığının en önemli sembollerinden biri olarak kabul gören posta pulları, taşıdığı görsel mesajlarla ülke sınırlarını aşarak uluslararası platformda o ülkeyi temsil eden “sessiz ulak”lar, “kültürel miras aktarıcıları”dır.

Pulların üzerinde kullanılan görseller sayesinde insanlar, ülkelerin tarihleri, coğrafyaları, ekonomileri, doğal güzellikleri, sosyal hayatları, ünlü kişileri, somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarını görme ve öğrenme imkânı elde etmektedirler. Kısacası, pullar adını taşıdığı ülkenin tarihsel ve kültürel yansımalarını sağlayan uluslararası tanıtım sembolleri olmalarının yanında ayrıca, “tarihsel bilgi kaynağı”, “eğitim materyali”, “kütüphane” ve “sanat tasarımı” olarak da görülmektedirler.

Özetle denilebilir ki, boyut olarak ufak, fakat içerdiği anlam, taşıdıkları mesajlar açısından çok büyük ve değerli olan pullar, adını taşıdığı ülkenin tarihsel ve kültürel yansımalarını sağlayan uluslararası tanıtım sembolleri, başka bir deyişle, sembolik olarak da “ulusal kimlik kartı”dır.

Kaynakça

- Aktulum, Kubilay (2013). Halk Kültürünün Posta Pullarında Yansıtılma Biçimleri, *Folklor ve Metinlerarasılık*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Anameriç, Hakan (2006). Stamps as an information source in the National Library of Turkey, *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*, 30:1-2, 117-127.
- Anameriç, H. ve Rukancı, F. (2011). *Posta pullarında başkent Ankara seçmeler (1922-2008)*. Ankara: VEKAM.

Akdeniz Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
III. Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Sempozyumu

- Anameriç ve Rukancı (2015). Türkiye’de ve Türki Cumhuriyetlerde Çocuk Edebiyatının Tanıtımında Filatelik Materyallerin Önemi, *Edebiyat Fakültesi Dergisi/ Journal of Faculty of Letters*, Cilt: 32, Sayı: 2, s.25-47.
- Akoba, M. Müfahham. (1963). *Türkiye’de Pul ve Pulculuk*, İstanbul: Ceylan Yayınları.
- Begic, H. Nurgül ve Çelebilik, Gülüzar (2016). Kültürel Zenginliklerimizin Posta Pullarıyla Tanıtılmasına Dair Bir Çalışma; Pul Sanatçısı Pınar Olgaç’ın “Türk Kadın Başlıkları, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (12), s.1-10.
- Dannen and Masich (2016). Stamped in History-Nebraska Travels by Mail, *Nebraska Life*, Volume 20, Issue 2, p. 62-65.
- Dobson, Hugo (2002). Japanese Postage Stamps: Propaganda and Decision Making, *Japan Forum* 14 (1): 21-39.
- Demir, T. (1998). Kurtuluş Savaşımızın Mektup Zarflarındaki Sesi: Anadolu (Ankara Hükümeti) Posta Pulları. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3 (8).
- Dove, Jane (2016). Promoting geological heritage through postage stamps, *Geology Today*, Vol. 32, No. 2, p.70-75.
- Düzenli, Ş. ve Kavuran, T. (2005). Cumhuriyet Konulu Anma Serisi Posta Pulları Katalogu (1933-1993) ve Grafik Çözümlemeleri, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2005/2, s. 201-244.
- Düzenli, Ş. ve Kavuran, T. (2004). Görsel İletişim Aracı Olan Pul’un Tarihi Gelişimi ve Grafik Ürün Olarak Önemi, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:28, No:2, s.187-204.
- Evren Pul Evi. (1984). *Pul Nedir?, Koleksiyon Nasıl Yapılır?, Tanımlar Deyimler Araç ve Gereçler*, Ankara: Evren pul evi Yayını:1.
- Frewer, Douglas. Japanese Postage Stamps as Social Agents: Some Anthropological Perspectives. *Japan Forum*, 14(1), (2002): 1-19.
- Güven Bezaz, Yurda (2007). *Geçmişten Günümüze Haberleşme ve PTT Tarihi*, T.Haber-İş Sendikası Yayınevi, Ankara.
- Jackson, Peter A. (2016). The Supernaturalization of Thai Political Culture: Thailand’s Magical Stamps of Approval at the Nexus of Media, Market and State, *Journal of Social Issues in Southeast Asia Vol. 31, No. 3 (2016)*, pp. 826-79.
- Jonsson, Gabriel (2005). The Two Koreas' Societies Reflected in Stamps, *EASTASIA*, Summer 2005, Vol. 22, No. 2, pp. 77-95.
- Karakan, Alkan, Gündoğan ve Giritlioğlu (2016). Türkiye'nin Tanıtımı Kapsamında Posta Pullarının Fonksiyonel Önemi Ve Türkiye'deki Posta Pullarının İçerik Analizi Üzerine Bir Araştırma, *17. Ulusal Turizm Kongresi Bildirileri* (20-23 Ekim 2016), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Bodrum-Muğla, Detay Yayıncılık: Ankara.
- Kirman, Joseph. M. & Jackson, Chris (2000). The Use of Postage Stamps to Teach Social Studies Topics, *The Social Studies*, 91(4), 187-190.
- Kunze, Albert F. (1943). Latin American Postage Stamps and the Teaching of Spanish and Portuguese. *Hispania* 26 (1): 68-72.
- Lidman, David- Landshoff, H. (1975). *Rare and Treasury of Stamps Beautiful Stamps in Color*, Harryn Abrams Inc., Publishers Newyork.

Akdeniz Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
III. Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Sempozyumu

- McQueen, Humphrey (1988). 'The Australian stamp: image, design and ideology', *Arena*, 84: 78-96.
- Neussel, F. and Ciconga, C. (1992). Postage Stamps as Pedagogical Instruments in the Italian Curriculum, *Italica* 69 (2, Summer), s. 210-227.
- Neussel, F. (2007). Five Ideas for the Spanish Classroom, *Hispania* 90 (1), s. 131-133.
- Osmond, G. and Phillips, M.G. (2011). Enveloping the Past: Sport Stamps, Visuality and Museums, *The International Journal of the History of Sport*, 28 (8-9), ss. 1138-1155.
- Raento, Paulina & Brunn, Stanley D. (2008). Picturing a nation: Finland on postage stamps, 1917-2000, *National Identities*, 10:1, 49-75.
- Rowley, Alison (2002) Miniature Propaganda: Self-Definition and Soviet Postage Stamps, 1917-41, *Slavonica*, 8:2, 135-157.
- Say, Halil (1987). Pul Üzerine Söyleşi, *Grafik Sanatı, Plastik Sanatlar Dergisi*, Sayı:8.
- Wood-Donnelly, C. (2017). Messages on Arctic Policy: Effective Occupation in Postage Stamps of the United States, Canada, and Russia, *Geographical Review*, 107 (1), 236-257.
- Yazıcı, Kubilay (2010). Sosyal Bilgilerde Bir Eğitimsel Araç Olarak Posta Pullarının Kullanımı. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14 (1): 321- 346.
- Yazıcı, Kubilay (2014). Tarih Öğretiminde Posta Pullarının Kullanılabilirliğine Bir Örnek "100 Posta Pulu İle Türk Tarihinden Bir Kesit -1863-1950 Yılları Arası-", *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 16, s.176-199.
- Yazıcı, Kubilay (2016). Yeni Türk Devletlerinin Posta Pullarında Türk Kimliği ve Kültürü, *bilig*, Bahar 2016 / Sayı 77, s.83-108.